

П. М. Кухарчук,
кандидат наук з державного управління, проректор
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ІННОВАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ

У статті проаналізовано інновації менеджменту освіти у Франції, Росії та механізми їх впровадження навчальними закладами в Україні (у Житомирському державному університеті імені Івана Франка). Обґрунтовано фінансовий механізм підтримки органами державної та регіональної влади інноваційних освітніх проєктів, програм, грантів. Визначено, що перспективними інноваційними технологіями в управлінні системою освіти регіону є ті, які якісно можуть вирішити суперечності між старою системою і потребами в якійсь новій освіті, сутнісною ознакою якої є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні.

Проблема пошуку оптимального менеджменту системи освіти регіону пов'язана з тим, що на сучасному етапі становлення українського суспільства, освіта залишається заручницею традиційних стереотипів, уявлень, канонів, які походять з минулого, відживших підходів, і немає достатнього законодавства, інноваційних і матеріальних ресурсів, а іноді й доброї волі, щоб справді змінюватися, переорієнтовуватися на людиноцентричні засади [1: 28]. Сьогодні в Україні розроблена відповідна Концепція розвитку національної інноваційної системи, затверджена в 2009 році Кабінетом Міністрів України. Однією із найважливіших підсистем національної інноваційної системи є підсистема регіональної освіти, головним призначенням якої є забезпечення умов для високої фахової функціональності людини у період постійних змін ідей, знань і технологій, які відбуваються набагато швидше, ніж зміна поколінь, формування конкурентоспроможного, висококваліфікованого фахівця з професійними та життєвими компетенціями, що відповідають потребам сучасного розвитку національної економіки. Але, на жаль через відсутність належного фінансування зі сторони держави та регіональної влади, впровадження інновацій в регіональній освіті відбувається за рахунок навчальних закладів та викладачів. Сьогодні перед регіональною та національною освітою стоїть гостро питання створення банку даних обдарованих дітей та викладачів. Його створення відбувається не системно, кожна ланка системи освіти створює свій банк даних, використовуючи розрізнені критерії відбору, що, в свою чергу, унеможлиблює об'єктивний аналіз баз даних.

Враховуючи те, що слово "інновація" має комплексне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [2: 338], в Житомирському державному університеті імені Івана Франка вони є закономірним явищем. Як приклад, університет сприяє викладачам розробляти інноваційні освітні технології за низкою напрямків:

- технологія розробки нового покоління підручників та навчальних посібників з педагогічних дисциплін (О. С. Антонова, О. А. Дубасенюк, М. В. Левківський, Н. Г. Сидорчук, С. С. Вітвицька, О. С. Березюк);
- технології роботи із педагогічно обдарованою студентською молоддю (О. С. Антонова, Ю. М. Клименюк);
- технології соціально-педагогічної підготовки майбутніх учителів (Н. А. Сейко, С. М. Коляденко, Т. І. Шанскова, В. А. Ковальчук, Н. П. Павлік);
- проблеми міжособистісної взаємодії у вищому навчальному закладі (Н. В. Якса, Ю. О. Костюшко);
- проблеми модульно-рейтингової та кредитно-модульної системи навчання (М. М. Осадчий, О. Л. Музика, В. Є. Литньов, О. М. Спірін);
- технології удосконалення професійно-методичної компетенції майбутніх учителів іноземної мови (Л. В. Калініна, О. С. Гуманкова, Н. П. Сіваєва, Л. В. Темченко, Л. І. Березеньська, В. В. Доброльожа, Н. С. Щерба, О. В. Вознюк, О. Ю. Андрушенко);
- технології підготовки майбутніх учителів до художньо-творчої діяльності (Г. І. Сотська, Н. Є. Колесник, О. М. Піддубна, Т. В. Шмельова, Г. В. Ямчинська, М. А. Моїсеєва, О. В. Плотницька).

У січні 2012 року відбулося засідання навчально-науково-виробничого комплексу "Полісся", в склад якого входять більше 20 навчальних закладів області різних рівнів акредитації – від дитячого садка (який працює за системою вальдорфської педагогіки) до Інституту післядипломної педагогічної освіти, на якому було схвалено науковий проєкт розроблений і затверджений на кафедрі педагогіки університету "Креативна освіта як чинник розвитку інноваційної особистості" у межах комплексу та Положення про Банк даних обдарованих дітей (далі БДОД) навчально-науково-виробничого комплексу "Полісся".

У запропонованому проєкті *креативна освіта визначається* як:

- освіта, спрямована на розвиток загальної креативності суб'єктів педагогічного процесу, їх нелінійного та інноваційного мислення;
- освіта з гнучкою системою форм організації навчально-виховного процесу, відповідно до здібностей, нахилів, потреб учнів / студентів навчальних закладів Комплексу;
- освіта, що передбачає впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують особистісне зростання та розвиток творчого потенціалу особистості учнів / студентів закладів Комплексу;

– освіта, що зорієнтована на особистісне та професійне зростання вчителів / викладачів і загалом педагогічних колективів навчальних закладів Комплексу.

Головна мета проекту: розробка та апробація моделей креативної освіти, визначення основних показників творчої компетентності особистості, запровадження інноваційних технологій розвитку творчого потенціалу суб'єктів педагогічного процесу; удосконалення системи психолого-педагогічного супроводу особистості та навчального-методичного забезпечення в системі креативної освіти.

Основні завдання проекту:

- Розробка теоретичних засад функціонування креативної освіти.
- Відбір пакету методик діагностики творчого потенціалу учнів / студентів.
- Створення "банку даних" щодо обдарованих учнів регіону.
- Запровадження гнучкої системи організації навчального процесу, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освітньої галузі та науково обґрунтованим моделям роботи з обдарованою учнівською та студентською молоддю.
- Професійний розвиток учителів, викладачів середньої та вищої школи регіону (навчальних закладів Комплексу).
- Підготовка педагогів області до запровадження інноваційних технологій розвитку творчих здібностей учнів шляхом удосконалення системи курсової підготовки та активізації методичної роботи в регіоні.
- Розробка методичних рекомендацій, спрямованих на самоосвіту, створення можливостей для особистісного та професійного зростання педагогічних працівників Комплексу у процесі роботи над проектом.

Учасники проекту: навчально-наукові інститути, факультети, кафедри Житомирського державного університету імені Івана Франка, кабінети, лабораторії ЖОШПО, методичні служби, освітні заклади різних типів навчально-науково-виробничого комплексу "Полісся".

Рівні участі у проекті:

- **Науково-теоретичний** – навчально-наукові інститути, факультети, кафедри Житомирського державного університету імені Івана Франка кафедри ЖОШПО, ІООД НАПН України, ІОД НАПН України – для консультацій та розробки науково-методичних матеріалів.
- **Науково-методичний** – методичні об'єднання всіх рівнів.
- **Експериментальний** – навчальні заклади Комплексу, що проводять науково-експериментальну роботу та апробацію нових навчальних матеріалів та технологій.
- **Загальний** – освітні заклади різних типів та рівнів, що входять у склад Комплексу.

Основні пріоритети проекту:

- Визначення критеріїв, показників, що характеризують систему креативної освіти та творчий потенціал особистості.
- Розробка пакету діагностичних матеріалів для дослідження рівня розвитку творчого мислення учнів / студентів різних вікових груп.
- Моніторинг якості навчання та творчої компетентності учнів / студентів.
- Моніторинг рівня професійної компетентності педагогів навчальних закладів Комплексу.
- Запровадження гнучких моделей організації навчально-виховного процесу, відповідно до здібностей та нахилів учнів / студентів.
- Використання технологій продуктивного навчання з метою стимулювання креативності учнів.
- Упровадження інформаційних технологій, активізація науково-дослідницької самостійної роботи школярів / студентів.
- Формування позитивної мотивації навчання та вибору майбутньої професії.
- Допомога учням / студентам в оволодінні стратегією життєвого проектування та самореалізації особистості.
- Упровадження інноваційних форм, методів, технологій професійного розвитку педагогів.
- Підготовка педагогічних кадрів до використання інноваційних технологій та реалізації завдань креативної освіти [3: 5-6].

Схвалене Положення про БДОД розроблено відповідно до Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2007-2011 роки, Положення про роботу з обдарованою молоддю Житомирського державного університету імені Івана Франка з метою організаційно-технічного та інформаційного забезпечення діяльності щодо підтримки обдарованих учнів і визначає порядок створення, ведення й підтримки в актуальному стані банку даних обдарованих дітей.

Відповідно до змісту БДОД є системою централізованого обліку, накопичення та збереження інформації про учнів навчальних закладів комплексу, які є переможцями і призерами міських, обласних, міжрегіональних, Всеукраїнських і міжнародних етапів конкурсів, турнірів, змагань, олімпіад, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, наукових конференцій тощо, які показали високі результати в спортивній, академічній, творчій, технічній і соціальній діяльності, та їх учителів-наставників.

Відповідно до Положення про роботу з обдарованою молоддю Житомирського державного університету імені Івана Франка Банк укладатиметься за такими **видами обдарованості**:

- **академічна** (учні, які мають високі досягнення в навчальних предметах);
- **інтелектуальна** (учні, які мають високі досягнення в дослідницькій, науковій діяльності тощо);
- **практично-перетворювальна** (раціоналізаторство, винахідництво, технічне моделювання, обдарованість у ремеслах тощо);
- **художньо-естетична** (хореографічна, сценічна, літературно-поетична, образотворча, музична тощо);
- **комунікативно-організаторська** (лідерська, ораторська, організаційна тощо);
- **психомоторна** (спортивна, спортивні танці тощо).

Метою створення БДОД є:

- забезпечення єдиної системи обліку обдарованих дітей навчальних закладів, що входять у структуру Комплексу;
- збір, систематизація та збереження інформації про досягнення обдарованих дітей;
- удосконалення системи роботи з обдарованою молоддю в межах Комплексу.

Організаційне забезпечення функціонування БДОД здійснює науково-методичний центр роботи з обдарованою молоддю Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Збір та ведення банку даних за індивідуальними досягненнями обдарованих дітей здійснює науково-методичний центр роботи з обдарованою молоддю Житомирського державного університету імені Івана Франка, до яких включаються учні навчальних закладів, що входять у структуру Комплексу, від 11 років таносяться дані на педагога-наставника обдарованої дитини [3: 10-11].

На нашу думку, позитивним є досвід функціонування Центрів педагогічної документації Франції. Передусім, це установи з інформаційними, технологічними і методичними ресурсами, які швидко реагують на зміни в суспільстві, в педагогічному середовищі і прагнуть передбачити розвиток освітньої ситуації в країні. В 1954 році створюється Національний Центр педагогічної документації (CPNP) у Парижі, який координує роботу центрів у регіонах (CRDP) і департаментах (CDDP). У кожній установі створений власний Центр документації і інформації (CDI). Основна мета центрів – повинні бути максимально близько до установ і відповідати на щоденні запити всіх учасників педагогічного процесу: учнів, вчителів, батьків, різних професійних асоціацій.

Крім того, Центр надає найрізноманітніші послуги, а саме: допомагає у виборі методичного супроводу і обладнання, потім здійснює їх технічне обслуговування; розробляє навчальні комп'ютерні програми, адаптує до кожного конкретного замовника; встановлює супутникове телебачення, здійснює запис на відеокасети зарубіжних телепередач, фільмів, створює на їх основі відеоматеріали до уроків іноземної мови; встановлює кабельне телебачення, що допомагає в перегляді передач дистанційного навчання (загальна колекція нараховує близько 600 навчальних кінофільмів); розробляє і випускає інтерактивні компакт-диски. Спеціалісти Центрів на прохання адміністрації шкіл виїжджають безпосередньо в установи для проведення навчальних семінарів, налагодження і пуску нового технологічного обладнання.

Досить суттєвим елементом у роботі Центру є їх видавнича діяльність. Сюди входять видання власних журналів, каталогів, бюлетенів, випуск педагогічної і методичної літератури, комп'ютерні програми, відовізуальні документи. Особливою популярністю користуються щорічники для різних категорій педагогічних працівників. Це так звана серія "Синьої книги", публікується з 1997 року, яка побудована на нормативно-правовій основі діяльності. Характерна особливість даного видання – чітка регламентація з питань управління освітою, кожний параграф містить посилання на нормативно-правові акти Міністерства освіти – інструкції, циркуляри, рекомендації.

Варто зазначити, що Центр працює в тісній співпраці з іншими партнерами і організаціями. Це, передусім, територіальні органи влади, різні Міністерства і відомства, міжнародні і національні організації, ЮНЕСКО, Національний Центр дистанційного навчання, Національний Центр наукових досліджень, Національна бібліотека Франції, музей Лувра, підприємства і фірми: Ситросен, SONI, IBM, Apple, JVC, Panasonic та ін. [4].

В Росії проект "Розвиток освіти" з 2005 року надає державну фінансову підтримку інноваційним освітнім проектам, програмам. По першому із семи напрямків підтримки, фінансова допомога школам складає до 1 млн. руб., а для вузів до 1 млрд. руб. Отримані кошти заклади можуть використовувати для підготовки і залучення кадрів, оновлення матеріально-технічної бази, включаючи програмне забезпечення, проведення ремонтних робіт, розробку навчально-методичних матеріалів. В якості критерію відбору вузів враховують наявність стратегічної програми, громадських органів управління, рівень позабюджетних коштів, якість підготовки фахівців по незалежному рейтингу роботодавців, перехід на нові механізми фінансування і нові організаційно-правові форми, участь в міжнародних проектах. По другому напрямку на основі конкурсної процедури, які розроблені в регіонах, надаються щорічні виплати у вигляді грантів для 10 тис. кращих вчителів в розмірі 100 тис. руб. По п'ятому напрямку для підтримки молодих винахідників і вчених, талановитої й ініціативної молоді, які мають високі досягнення в навчанні й суспільно вагомій роботі, виділено 5 тис. індивідуальних грантів по 60 тис. руб., проводяться конкурси, літні виїзні школи, вводиться база даних талановитої молоді в віці від 12 до 20 років [5: 53-55].

Крім того, проведення міжнародних форумів, передбачає участь і талановитої молоді з інших держав. У 2001 році, студентка 3 курсу та викладач фізико-математичного факультету нашого університету, пройшли конкурсний відбір й приймали участь в Першому Глобальному Молодіжному Форумі "Майбутнє світу", який проходив у м. Санкт-Петербург, учасники оплачували лише проїзд, все решта за рахунок приймаючої сторони.

Як висновок зазначимо, що до перспективних інноваційних технологій в управлінні системою освіти регіону нами віднесені ті, які якісно можуть вирішити суперечності між старою системою і потребами в якійно новій освіті, сутнісною ознакою якої є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні. Пошук шляхів впровадження інновацій в освіті навчальними закладами та механізмів державної та регіональної підтримки є одним із найбільш важливих завдань сучасного менеджменту та становить собою напрям подальших досліджень з означеної тематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Біла книга національної освіти України / [Алексєєнко Т. Ф., Аніщенко В. М., Бал Г. О. та ін. ; за заг. ред. акад. В. Г. Кремінія ; НАПН України]. – К. : Інформ. системи, 2010. – 342 с.
2. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юніком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Креативна освіта : інструктивно-методичні матеріали членів ННВК "Полісся" / Дубасенюк О. А., Антонова О. С., Вознюк О. В., Коновальчук І. І.]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 40 с.
4. Жуковский И. Информационное обеспечение постдипломного образования педагогических кадров во Франции / И. Жуковский // Проф. образование. – 2001. – № 8. – С. 28–29.
5. Асаул А. Н. Управление высшим учебным заведением в условиях инновационной экономики / А. Н. Асаул, Б. М. Капаров ; [под ред. д. э. н, проф. А. Н. Асаула]. – СПб : "Гуманистика", 2007. – 280 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bila knyha natsional'noi osvity Ukrainy [White Book of the National Ukrainian Education] / Aleksieienko T. F., Anishchenko V. M., Bal G. O. ta in. ; za zag. red. akad. V. G. Kreminia ; NAPN Ukrainy]. – K. : Inform. systemy, 2010. – 342 s.
2. Entsyklopediia osvity [Education Encyclopedia] / [Akad. ped. nauk Ukrainy ; golovnyi red. V. G. Kremen']. – K. : Yunikom Inter, 2008. – 1040 s.
3. Kreatyvna osvita : instruktivno-metodychni materialy chleniv NNVK "Polissia" [Creative Education : Instructive-Methodological Materials] / [Dubaseniuk O. A., Antonova O. Ye, Vozniuk O. V., Konoval'chuk I. I.] – Zhytomyr : Vyd-vo ZDU im. I. Franka, 2012. – 40 s.
4. Zhukovskii I. Informatsyonnoe obespechenie postdiplomnogo obrazovaniia pedagogicheskikh kadrov vo Frantsii [Pedagogical Staff's Informational Support of Post-Graduate Education in France] / I. Zhukovskii // Prof. obrazovanie [Professional Education]. – 2001. – № 8. – S. 28–29.
5. Asaul A. N. Upravlenie vysshym uchebnym zavedeniem v usloviikh innovatsyonnoi ekonomiki [The Management of Higher Educational Establishment in the Conditions of Innovative Economics] / A. N. Asaul, B. M. Kaparov ; [pod red. d. e. n, prof. A. N. Asaula]. – SPb : "Gumanistika", 2007. – 280 s.

Матеріал надійшов до редакції 12.02. 2012 р.

Кухарчук П. М. Інновації менеджменту освіти.

В статье проанализированы инновации менеджмента образования во Франции, России и механизмы их внедрения учебными заведениями в Украине (в Житомирском государственном университете имени Ивана Франко). Обоснован финансовый механизм поддержки органами государственной и региональной власти инновационных образовательных проектов, программ, грантов. Определено, что перспективными инновационными технологиями в управлении системой образования региона являются те, которые качественно могут решить противоречия между старой системой и потребностями в качественно новом образовании, существенным признаком которого является его способность влиять на общий уровень профессиональной деятельности педагога, расширять инновационное поле образовательной среды.

Kukharchuk P. M. Management Innovations in Education.

The article analyzes the management innovations in education in France, Russia and mechanisms for their implementation by educational institutions in Ukraine (in Ivan Franko Zhytomyr State University). The financial support mechanism is grounded for innovative educational projects, programmes and grants by the state and regional authorities. It is determined that the perspective innovational technologies in the region's educational management are those that can qualitatively solve challenges between the old system and the needs in the qualitatively new education, the essential feature of which is its ability to influence on the general level of the teacher's professional activity, expand the innovational field of the educational environment in the educational establishment, region.